

# LUTHERSK KIRKETIDENDE



## TEMA: MISJON OG MILJØ

---

### LEDER

GRØNN TEOLOGI?

### ARTIKLER OG INNLEGG

EN AV DISSE MINE MINSTE  
MISJONENS FORGRØNNING  
– NORSKE OG ØKUMENISKE  
PERSPEKTIVER

### FRA BOKFRONTEN

### SØNDAGSTEKSTEN

MARIA BODSKAPSDAG  
3. SØNDAG I FASTETIDEN  
4. SØNDAG I FASTETIDEN

## GRØNN TEOLOGI?

”Er du mest opptatt av å redde miljøet eller vinne mennesker for Kristus?” Jeg har fått spørsmålet mange ganger, sikkert fordi jeg snakker høyt og mye om både Jesus og miljøvern. Jeg er ikke helt fortrolig med den måten å spørre på, fordi jeg tror miljøvernarbeid og misjon med et kristent utgangspunkt henger sammen. Denne koblingen er en gjennomgående tråd i dette temanummeret av Luthersk Kirketidende, laget i samarbeid med SMM, og vi håper de leseverdige artiklene til Heidi Westborg Steel og Bård Mæland kan inspirere flere kristne lokalt til å arbeide teologisk med dette.

For min erfaring er fortsatt at mens stadig flere kirkeledere i ulike sammenhenger løfter fram denne sammenhengen og plasserer vern om skaperverket og miljøvernarbeid midt inn i kjernen av hva det er å være kirke og ta troen vår på alvor, er det langt større ambivalens blant folket. Jeg møter stadig bekymringen om at miljø- og klimaarbeid skal kuppe kirken og ta oppmerksomheten bort fra ”det egentlige”, nemlig misjon og evangelisering. Slik bekymring bør ikke møtes med oppgitthet eller fordømmelse, men med selvkritisk prøving (Glemmer vi faktisk å forankre alt i den treenige Gud?) og god teologisk refleksjon og formidling. Refleksjon som utfordrer både oss selv og andre – uansett hvor vi står i dette.

Vår familie bodde i slummen i Antananarivo på Madagaskar et år og jobbet som frivillige for KFUK-KFUM. Øya har vært ett av norsk misjons tidligste og mest kjente arbeidsfelt. Den er en av verdens økologiske hot-spots, og ca. 80 % av artene i flora og fauna er endemiske; det vil si: Finnes bare der. Samtidig har Madagaskar over noen tiår gått fra å være et av de mest velstående landene i regionen til å bli blant de fattigste. I denne konteksten var det veldig interessant å bli litt kjent med ulike kirker og kristne organisa-

sjoner og deres profil.

Her fantes hele bredden av teologiske posisjoner i forhold til sammenhengen mellom misjon og miljø, fra dem som verken så eller praktiserte noen som helst sammenheng, via dem som mente at begge deler var viktig, men at misjon var overordnet og uavhengig av miljøvernarbeid (som ikke hadde noen teologisk egenverdi), til dem som hevdet at misjon og miljø må henge tett sammen, i både refleksjon og praksis. Men flertallet av de kristne vi møtte, hadde en langt større fokus på tradisjonell frelsesforkynnelse og evangelisering og var ikke særlig opptatt av grønn teologi, til tross for at Madagaskar og mangfoldet der kjenner klimaendringene og miljøutfordringene langt mer på kropp og BNP enn vi gjør. Kanskje henger det også sammen med at mange definerer miljøvernarbeid mer til det politiske enn det teologiske feltet, og at de store kirkene, etter en periode hvor de hadde vært svært politiserte, med stor overlappning i kirkelige og politiske lederposisjoner, nå framsto som nærmest apolitiske i sitt engasjement og sitt budskap – til tross for at Madagaskar var midt i sin siste, store politiske krise mens vi var der – forståelig, men frustrerende: De store utfordringene mange sto opp i til daglig, ble knapt berørt i forkynnelsen, undervisningen og forbønnen.

Den norske kirke startet vel sitt offisielle miljøengasjement med Bispemøtets uttalelse i 1969, og siden har det blitt jobbet mer og mindre med dette i stadig bredere deler av kirkelandskapet her hjemme. Men fortsatt kan det virke som store deler av (kristen)folket ikke er så veldig engasjert av dette, og at mange synes kirke- og organisasjonsledere er for opptatt av det. I beste fall plasserer mange miljøengasjement i en rent sosialetisk bås, knyttet til skapelsesteologi og første ledd i trosbekjennelsen, som en særinteresse for dem som er spesielt opptatt av det –

ikke som nødvendig del av kirkens bekjennelse og forkynnelse av den treenige Gud i vår gudskapte, falske, forløste men ennå ikke nyskapte verden.

I 2012 kom det prisverdige ”hyrdebrevet” fra generalsekretærene i Normisjon, Det Norske Misjonsselskap og Norsk Luthersk Misjons-samband, som oppfordret til å ”vende oss fra et forbruk som belaster Guds skaperverk og gjør oss til avgudsdyrkere”. Det minner meg om ordene fra det første Kairos-dokumentet, ”Veien til Damaskus” (1975), der kirkene i Nord anklages for avgudsdyrkelse som dreper.

For Paulus var veien til Damaskus veien til et rystende møte med Jesus Kristus, til en omvendelse som snudde hele livet, teologien, praksisen hans på hodet. Både Paulus, Jesus selv, profetene og andre av Bibelens stemmer er svært tydelige på alvoret i avgudsdyrkelse. Et fromt og livsfjernt ord? – som handler om våre helt konkrete små og store valg i hverdagslivet. Hvem og hva er Gud i våre liv? – ikke bare i be-kjennelsene våre, men i hverdagens økonomiske, politiske, sosiale, kulturelle valg? Hvem og hva dyrker vi – ikke i teorien, men i praksis? Hvordan bekjenner vi en kjærlig og rettferdig Gud i en dypt lidende og urettferdig verden? Hvordan forkynner vi dette, i ord og handling?

Vi trenger en økologisk forståelse som er forankret i den treenige Gud som skaper, forløser og livgiver. Vi trenger et gudsbilde som påvirker våre daglige små og store valg. Vi trenger en forståelse av misjon som inkluderer kamp for vern av skaperverket – fordi en sann forkynnelse av den treenige Gud inn i vår verden forutsetter at vi tar på alvor alt som truer menneskeverd, rettferdighet og det gudskapte mangfoldet. De nyeste uttalelsene og ressursdokumentene fra Det Lutherske Verdensforbund og Kirkenes verdens-råd er gode bidrag inn i dette (Jfr. Mælands artikkel). Og Kirkemøtets egen oppfordring fra 2012, om å ha arbeidet for å bli grønne menigheter som en del av lokalmenighetens globale miljøengasjement.

Den misjonsforståelsen som vokser fram,

inkluderer også tydeligere dialog med mennesker av annen tro, der dialogen i seg selv tillegges egenverdi. Når vi snakker om sammenhengen mellom miljø og misjon, kan det være verdt å nevne at vi er flere som har erfaring med at denne koblingen i stigende grad også gjøres for eksempel i mange muslimske miljøer. Her har vi en viktig arena for samarbeid og dialog, selv om vi forankrer det grønne engasjementet i ulike gudsbilder. Norske kristne og muslimer (og andre) er del av globale trosfellesskap der mange er hardt rammet av den rike del av verdens overforbruk, forurensning og påfølgende miljøbelastninger. Mæland påpeker hvordan disse globale stemmene representerer ”mission from the margins”, misjon fra de marginaliserte, gjennom å tydeliggjøre for oss de globale konsekvensene av livsstil og valg her i vår del av verden. Da slår det meg at misjon fra de marginaliserte ikke er noe nytt. I Bibelen ser vi stadig at de sterkeste trosvitnesbyrd og den betydeligste teologi bedrives av mennesker i bunn og ytterkant av samfunnet, fattige, syke, av feil kjønn, med tvilsom etnisk bakgrunn eller betenkelige yrker og rykter.

Misjon og miljø. Sammenkoblingen handler om å utvide en tradisjonelt sett snever forståelse av både misjon og miljø.

Faren er at begrepene blir så store og velmenende at man ikke klarer å forholde seg til dem. Det er noe av den samme utfordringen som vi fikk etter den nye diakoniplanen ble vedtatt for noen år siden, hvor praktisk talt alt vi driver med som kirke, ble inkludert i diakonibegrepet.

Likevel tror jeg ikke vi kommer unna utvidelsen av både det ene og det andre begrepet. Fordi ”alt henger sammen med alt”. Fordi vi trenger en ny og mer integrert forståelse av misjon og miljø, og samtidig enkle hverdagsord, som hjelper oss med denne livsnødvendige koblingen i hverdagen og hverdagsteologien. Vi håper denne utgaven av Luthersk Kirketidende bidrar til det.



SUNNIVA GYLVER  
SUNNIVA@GYLVER.NO

# EN AV DISSE MINE MINSTE OM MISJON, KLIMA OG NATUR

AV HEIDI WESTBORG STEEL, GENERALSEKRETÆR I HIMALPARTNER  
HEIDI.WESTBORG.STEEL@HIMALPARTNER.NO

*Kirkens oppdrag er å forvalte Guds ord og hjelpe oss mennesker å forstå og leve etter Guds vilje; han som ser mer enn oss og ønsker oss bare godt. Jesus utfordret oss på at det vi gjør mot en av hans minste, har vi gjort mot ham. Misjonsorganisasjonene har her et spesielt formidlingsansvar globalt, og vi ser i dag at vår manglende evne til å ta vare på skaperverket har fått store konsekvenser for verden og for "vår neste". Hva kan vi bidra med i forhold til å gjenopprette Guds harmoni? Å være det redskap Gud trenger i dette oppdraget, er krevende fordi skaperverket er så komplekst. Både klima, natur og mennesket må bevares. Misjonsorganisasjonene svarer på oppdraget med viktige miljøprosjekt i mange land i verden. Vi utfordres derfor til å sikre at miljøprosjektene våre virkelig gir effekt. Ikke minst utfordres vi på våre holdninger. Mer enn noen gang må vi vurdere hvordan vi lever i forhold til mennesker i andre deler av verden og i forhold til generasjoner som kommer etter.*

## KIRKENS OPPDRAG

"I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden.

Gud så på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt!" 1 Mos 1

Gud gledet seg over det skapte fordi det var godt. Denne harmonien ligger til grunn for alt Gud foretar seg etter syndefallet. Han ofret til og med sin sønn for å gjenopprette harmonien. Fram til Jesu andre komme lever vi med dobbeltheten i at harmonien i det skapte er gjenopprettet, og at ondskaper fortsatt får prege verden. Vårt oppdrag er å begrense ondskaper og bidra til best mulig levekår for egen og kommende generasjoner, globalt. Han har sendt sin Hellige ånd for å bistå oss i dette og har gitt oss Bibelen som rettesnor for hvordan vi skal leve.

Kirkens oppdrag er å forvalte Guds ord og hjelpe oss mennesker å forstå og leve etter Guds vilje. Jesus viste oss at dette handlet om å leve nært Gud, at det å elske sin neste faktisk er like stort, og at alt vi gjør mot en av hans "minste", gjør vi også mot Ham. På Jesu tid hadde men-

neskene ikke klart å skade naturen så grunnleggende som vi har nå, og godene var ennå ikke fordelt fullt så skjevt. Våre handlinger får effekt for klimaet som danner selve grunnlaget for alt liv, men det får også effekt for flere av Guds "minste" – dyr, planter, fugler, biller og sommerfugler! Vet vi hva vi rokker ved når disse mister sitt leved grunnlag?

Kirkemøtet i 2012 hadde "Misjon til forandring" som sak. Denne kirkemøtesaken, og arbeidet med å formidle den i ettertid, er viktig for å snu en økende feilaktig oppfatning av hva misjon er. Kirkemøtesaken sier "Den norske kirke er en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke. Misjon handler om hva det vil si å være kirke. Vi skal sammen med den verdensvide kirke forkynde evangeliet om Jesus Kristus i nærvær, handling og ord – lokalt og globalt. Under dette hører både evangelisering, diakoni og dialog sammen. Misjon er å dele det Gud gir oss. Vi er sendt av den treenige Gud for å dele evangeliet om Jesus Kristus i ord og handling. Vi døpes inn i vår lokale menighet og

samtidig inn i et verdensvidt fellesskap hvor Jesus Kristus knytter oss sammen. Vårt misjonsarbeid er en tjeneste i forvandlingens og forsoningens tegn. Misjon er i utgangspunktet lokalmenighetens ansvar og angår hele dens virke.” Videre utfordres menighetene til å konkretisere ”hvordan *disippelskap og etterfølgelse* kan realiseres, for eksempel ved å løfte frem og legge til rette for fordypping av egen spiritualitet, be for den globale kirken i alle gudstjenester, øke ofringene til misjon og internasjonale diakoni og ved å bli ”grønne menigheter”.

## MISJONSORGANISASJONENES OPPDRAG

Misjonsorganisasjonenes oppdrag er den samme som Kirkens – å være redskap i Guds hånd for å gjenspeile harmonien. HimalPartners formål er for eksempel ”gjennom ord og tjeneste å bringe evangeliet til tibetanere, nepalere og andre i Himalaya-området”.

Misjon er her å bringe evangeliet og nåden gitt gjennom Jesus til alle mennesker. Hvis vi skal lære av måten Jesus selv formidlet dette på, ser vi at vi kan formidle troen gjennom ord, gjennom handling og bare ved vårt nærvær. Jfr. kirke-møtevedtaket! Jesus formidlet sitt evangelium gjennom ord, fortellinger og bilder. Ikke minst hjalp han mennesker gjennom konkrete *handlinger*. Det er diakoni – å tjene. Jesus knyttet ikke krav om tro til sin hjelp. Han gjorde fri. ”Gå bort og synd ikke mer!” Han sa ikke: ”Følg meg,” til dem som strevde – i hvert fall ikke i første omgang. Han så hele mennesket. I dag er vår bønn at Gud gjennom Den hellige ånd må hjelpe oss til å se hva som er Guds misjon gjennom vår formidling i ord og handling – vel vitende om at vi ikke alltid tolker Gud rett.

For misjonsorganisasjonene medfører dette å krysse grenser med evangeliet. Men som med resten av misjonsoppdraget, inkludert utviklingsbistand, må vi trå forsiktig. Vi må vurdere konsekvensen av de fotspor vi setter. Vi ser noen konsekvenser i våre deler av verden, som vi ønsker å dele, men vi må gå i takt med den delen av verden som har opplevd at de har måttet lide pga. vår grådighet. Da blir det utfordrende å

preke begrensninger.

Samtidig vet vi av klimaforhandlinger etc. at vi må våge å ha flere tanker i hodet samtidig. Vi må tørre å sette agenda. Vi i HimalPartner er stolte av at vi har vært med å introdusere vannkraft, ren energi, i Nepal. Men vi har et særlig ansvar for også å se videre og vurdere hvilke fotavtrykk vannkraftutbygging setter, og være med og finne løsninger på det. All utbygging har effekt på naturen, og derfor må også naturen kartlegges godt.

Vi er flere misjonsorganisasjoner som både i våre prosjekter, faglig og i holdninger er blitt mer opptatt av å løfte miljøspørsmål opp på Kirkens agenda som små bidrag. Vi utfordres alle til det.

Jeg var på Korsvei i sommer. De har ”Lev enklere” som en av sine veivisere, som også var tema for Korsvei 2013. Bibeltimeholder Jon Henrik Gulbrandsen som har vært aktiv i Korsvei i mange år, innrømmet at han ikke visste om han turde takke ja til å være bibeltimeholder på et slikt tema, siden han har mistet noe av idealismen han hadde som ung i sin start i Korsvei. Og som han sa, var hans første tanke: ”Der røk hytta vi vurderer å kjøpe...”

Hva vil det si å være opptatt av miljø? Er det en form for moralisme? Det er bedre å *formidle* enn å *formane*. *Det har vi erfaring fra* i formidling av tro i misjon. På den annen side er vi kanskje litt for redde for moralisme – ingen kjenner seg berettiget til å ”kaste den første stein”. Vi må ha hjelp til å sikre skaperverket, fordi hver enkelt av oss er oss selv nærmest og ser bare en liten del av det hele bildet som Gud ser.

## GUDS KOMPLEKSE OG FENOMENALE SKAPERVERK

Vi forstår det stykkevis og delt, men alt er forbundet med hverandre i ofte skjøre sammenhenger i naturen. Vi mennesker har behov for å skape orden i denne kompleksiteten. Derfor lager vi båser og spesialiserer oss: menneske – dyr, miljø – samfunn, tro – liv, akutte behov – flergenerasjonsperspektiver. Problemet når vi ikke ser helheten, er at vi risikerer å rokke ved en fantastisk balanse.

Fra Vesten har vi gått inn i samfunn rundt i

verden med våre perspektiver på hva som er viktig. Vi bringer med oss vår spesialiserte kunnskap og sektorbaserte tenkesett. Vi ser den akutte nøden og reagerer på kultur og tradisjoner som ikke stemmer med vårt verdensbilde og våre verdier. Svarer vi da på de reelle utfordringene? Tenker vi langsiktig nok?

Både kultur og natur er komplekst! ”Alt henger sammen med alt!” Jeg er veldig glad i ordet ”kompleks” og ble for ikke mange år siden oppmerksom på forskjellen mellom ”kompleks” og ”komplisert”. ”Komplisert” betyr omtrent det samme som ”innviklet”. Naturen er derimot ofte ”kompleks”, med mange finstemte sammenhenger og avhengigheter. Det kan være krevende eller umulig å få full oversikt, men naturen er ikke innviklet eller fiklete.

May-Britt Andersen har skrevet den fantastiske ”Ballongvisa” – myntet på barn, men også med stor visdom for voksne:

*Tenk om verda var en ballong som vi æille bodde på  
Og ingen folk var fattige og rike”*

Refrengnet:

*”Ballonger er slike en lyt vera varsom med.*

*Dom går så lett i sund om itte folk lar dom i fred.*

*Og itte kan vel noen si at ”halvparten er min – nå stikk je høl i ballong-delen din.”*

Vi har et ansvar for mennesker på den andre ”halvparten” av kloden. Men det går galt også for oss om vi ødelegger naturen andre steder i verden, fordi både økosystemene og klimasystemene på jorden henger sammen.

## **SKAPERVERKET = MENNESKET + NATURMANGFOLD + KLIMA**

Gud står bak skaperverket med mennesker, et mangfold av dyr, planter og sopp av alle størrelser og fremtoninger, på en jord med hårfine balanser. Bibelen formaner om ”en av disse mine minste...”. Vi tenker ofte på lidende mennesker, men også naturen og alle skapningene i den lider under menneskets fotavtrykk!

Kloden er så kompleks og fantastisk at selv meteorologer og biologer forstår fortsatt langt fra alt. Hvilken rolle spiller en sommerfugl eller en bille i det store skaperverket? Vet vi hva som skjer dersom en liten fugleart forsvinner? Svaret er: Vi

vet ikke! Alle artene i naturen samspiller. Kanskje kan vi trekke ut en sten av en mur uten at den raser sammen. Kanskje to. Men så raser plutselig større eller mindre deler ut.

Men artene forsvinner nå i et forrykende tempo. Det har alltid vært slik at noen arter er blitt borte, og nye har kommet til, men dette går nå opptil tusen ganger raskere enn ”normalt”. Langt flere forsvinner enn de som kommer til. Og dette skjer fordi vi frarøver art for art deres leveområder. Hele 87 % av artene trues av arealendringer, mens forurensning ”bare” truer 10 % av artene, klimaendringer 3 % og jakt og fangst kun 1 %.

Og hvem går det utover? Det vet vi ikke! I hvert fall helt sikkert oss mennesker! En pust fra en sommerfuglvinge kan forandre været. Smådyr i havet kan bidra til løsningen på HIV/AIDS-gåten. En lang rekke arter av sopp, planter og dyr er selve grunnlaget for nyttig og lønnsom industri.

Uansett er det Guds skaperverk vi tukler med. I Matteus 10 står: ”Selges ikke to spurver for en skilling? Og ikke én av dem faller til jorden uten at deres Far er der.” Her snakker Jesus om to spurveindivider. Hva om hele arten blir borte? Dette bryr Gud seg om!

Jeg vil slå et slag for at vi som kristne i vårt arbeid, vår hverdag og våre grønne menighetsprosjekt også inkluderer det biologiske mangfoldet som en del av det vi fokuserer på og lærer barna våre. Naturmangfoldet forringes dag for dag. Vi vet alt for lite om hva konsekvensene av det kan vise seg å bli, nettopp fordi er så enormt komplekst.

## **MILJØPERSPEKTIVET I DAGENS HELHETLIGE MISJONSARBEID?**

Hva med det arbeidet misjonsorganisasjonene er involvert i som vi ikke umiddelbart tenker på som miljørelaterte prosjekt – hvilke miljøimplikasjoner har de? Vi vet ikke fullt ut konsekvensene i hvilken grad hvert av våre små skritt i riktig retning for klima, skaperverket og dets skapninger kan ha positiv effekt, men det vesentlige tror jeg er å formidle *håp!* Det skal nemlig ikke så mye til. Det er det vi i Himal

Partner forsøker å bidra til ved å gjøre miljø til noe som skal gjennomsyre alt vårt arbeid – arbeidet i Tibet, i Nepal og arbeidet i Norge. I alle prosjektene skal vi ha en bevissthet på hva det gjør med miljøet og skaperverket.

## **NOEN EKSEMPLER FRA MISJONSORGANISASJONENE:**

### **Fagutvikling i miljøspørsmål**

Det Norske Misjonselskap (NMS) leder et arbeid med fagutvikling i miljø for norske misjonsorganisasjoner. Deres partnere i forskjellige land arbeider med sosial og økonomisk utvikling innenfor praktisk talt alle faglige sektorer – undervisning, helsestell, sosialt arbeid, landsbyutvikling etc. Målet for programmet er:

- å motivere for å arbeide med miljø saker og skape bevissthet på bindingen mellom naturødeleggelser og fattigdom,
- å gi partnere faglig kunnskap og ferdigheter som setter dem i stand til å forvalte sine naturressurser på en miljøvennlig og bærekraftig måte, og
- å gi hjelp til å tilpasse seg til klimaendringer og vanskelige miljø-situasjoner på en tilfredsstillende måte.

Temaet er delt inn i forskjellige saksområder:

- JORD – Jord- og husdyrbruk, skogvern og treplanting, biologisk mangfold, jordens fruktbarhet og erosjon, utvinning av mineraler.
- VANN – Vannkilder, endringer i nedbøren over tid, flomfare, forurensing av vann.
- LUFT – Klimaendringer, luftforurensing, stormer og tropiske sykkloner, energisparing for brensel og reduksjon av klimagasser.
- Andre viktige saker for miljøet, driftsledelse, lokal og internasjonal lovgiving, informasjonskilder, læring.

### **Samfunnsutvikling i Kambodsja**

I sitt integrerte prosjekt for samfunnsutvikling i Kambodsja jobber Misjonsalliansen og deres partnere med bønder som er avhengige av regn for vanning av markene. For å tilpasse seg klimaendringene har de funnet fram til kornsorter som kan vokse i de tørre periodene av året. De for-

søker også i større grad å drive vekselbruk for ikke å utarme jorda. De som deltar i prosjektet, får opplæring i kompostering, bruk av naturgjødsel og oppmuntring til å dyrke mer miljøvennlig ris.

Noen ganger ser en at fattigdom fører til miljøproblemer fordi folks muligheter til å gjøre ting på en miljøvennlig måte begrenses. På den annen side kan miljøproblemer forårsake fattigdom, fordi de dårligst stilte er mer prisgitt naturen og mer utsatt for forandringer enn andre. Prosjektet øker bevisstheten om betydningen av miljøforvaltning og oppmuntrer samfunnet til å arbeide sammen for å ta vare på sine egne ressurser.

Et prosjektmål er at det skal flyte mindre søppel rundt omkring, og at søpla blir håndtert på en miljømessig god måte.

### **På den tibetanske høysletta**

Den tibetanske høysletta er utgangspunktet for tre av de største elvene i Asia og dermed vannforsyningene til store deler av Asia. En av HimalPartners samarbeidspartnere er en kristen, internasjonal organisasjon som får lov av kinesiske myndigheter til å jobbe der på tross av at de fleste andre aktører må forlate området. Det skyldes antakelig at myndighetene vet hvor viktig dette området er for verden, ikke minst for deres eget land. Det er rett og slett fornuftig for kineserne selv og deres innbyggere å forvalte disse områdene på en bærekraftig måte i et langsiktig perspektiv.

Kinesiske myndigheter vil ha sentralisering, men Plateau Perspectives har klart å kommunisere i økende grad overfor lokale naturforvaltningsmyndigheter at dersom all nomadevirksomhet opphører, skjer det noe med hele plataet, som kan få store konsekvenser. De arbeider med å kartlegge naturmangfoldet i området. Fuglelivet og deres artsmangfold er en viktig indikator på om livsgrunnlaget fungerer. Dette arbeidet er også grunnlaget for utviklingen av øko-turisme i området.

### **Vannkraft i Nepal**

I Nepal er vannkraft en enorm ressurs. Kraften i seg selv er en kilde til ren energi, men også vannkraftutbygging utgjør store inngrep i natu-

ren. HimalPartner bygger ikke kraftstasjoner lenger, men har en arv. Andi Khola-utbyggingen fikk UNESCO sin "Blue Planet Prize" fordi utbyggingen ble gjort i takt med samfunnet rundt.

De senere år har stadig flere vannkraftaktører kommet på banen. HimalPartner har tatt initiativ til å etablere et ressurscenter som kan gi opplæring til nepalere og gjøre dem rustet til å ta del i verdiskapningen som vannkraftindustrien gir potensial for, på en bærekraftig måte. Før en vannkraftaktør starter sin utbygging, lages det vanligvis en sosial utviklingsplan som sier noe om hvordan utbyggingen skal ta hensyn til dem som bor i de berørte områdene, og blant annet skape arbeidsplasser. Dette medfører ofte store utfordringer for både lokalbefolkningen og vannkraftutbyggeren. Målet er at nettopp dette ressurscenteret skal kunne svare på en del av disse utfordringene.

## NORSKE MENIGHETERS ENGASJEMENT

De fleste menighetene i Den norske Kirke har en misjonsavtale. Og de aller fleste av misjonsavtalene er knyttet til prosjekter hos de sju samarbeidende misjonsorganisasjonene i SMM, som alle er opptatt av miljøaspektet med sitt virke.

Menigheten kan ta dette opp i samtale med sin samarbeidsorganisasjon og utfordre dem, på bakgrunn av denne artikkelen, til i fellesskap å se på hvordan miljøspørsmål kan komme på dagsorden nettopp i forhold til grensekryssende misjonsarbeid (Se eksemplene over).

### Grønne menigheter

Noen menigheter har bestemt seg for en sertifisering som "grønne menigheter". Det er viktig både i disse menighetene og i andre å få til en samtale om forbruk og om våre vaner innenfra. I 2013 ble det utgitt et ressurshefte kalt "Klimaretferdighet". Dette kan brukes i samtalegrupper og i menighetene som en ressurs.

Noen misjonsprosjekter er også kategorisert spesifikt som "grønne misjonsprosjekter". En oversikt finnes på nettsiden menighetogmisjon.no (Under 'Misjonsavtale'/'Prosjekter').

## Trosopplæring

I trosopplæringen kan en bruke forskjellige aktiviteter. Bare fantasien setter begrensninger.

- Lag ballonger! – og knytt dem til May Britt Andersens barnesang om ballonger! Snakk om dem som lever andre steder i verden og om det nødvendige samspillet og den gjensidige avhengigheten!
- Finn kristne barnesanger om skaperverket, miljø og natur – syng dem og snakk om innholdet!
- Gå på tur i skogen sammen med en fra lokalmiljøet, som har kunnskap og evne til å fortelle hvordan små skapninger lever og om sammenhengene i naturen – at de trenger gamle trær, rike blomsterenger, urørt vassdragsnatur, mangfoldige biotoper.

## Offer

Det ligger mye velsignelse i å være raus!

*Gi, så skal dere få: Et godt mål, sammenrustet, stappet og breddfullt, skal dere få i fanget. For i det målet dere selv måler med, skal det også måles opp til dere (Luk 6,38).*

## MISJON, KLIMA OG NATUR

Det å ta hensyn til miljøet er mer enn resirkulering og å ta toget. Det er grunnleggende sett en verdi. Den må stadig vise seg i praktisk handling og de små og store valg vi foretar. HimalPartner er ikke en organisasjon som snakker om miljø hver dag, men vi jobber aktivt med hva nøkternhet betyr i praksis. – Hvor stor organisasjon trenger vi egentlig? – Hva er vår lønnspolitikk? – Hvem rekrutterer vi? – Hvor stor markedsavdeling vil vi ha? Utfordringen blir at vi kanskje ikke henger helt med, men siden kvalitet er en verdi ved siden av nøkternhet, tenker jeg at vi forvalter de talentene vi har fått tildelt, og ber om at Gud bruker det som redskap der han ser best.

Den ultimate synd er å gi etter for "tidsånden"; la oss ikke forføre til å ville ha mer og mer, og aldri bli fornøyd! Det er noe kloden vår rett og slett ikke tåler.

Det gode liv er det nøkterne liv hvor ikke tingene og pengene styrer oss.



# MISJONENS FORGRØNNING – NORSKE OG ØKUMENISKE PERSPEKTIVER<sup>1</sup>

AV BÅRD MÆLAND, REKTOR PÅ MISJONSHØGSKOLEN  
BARD.MAELAND@MHS.NO

Den norske kirkes engasjement for miljø og klima er kjent. Biskoper har kjempet mot gasskraftverk og kjernekraftverk, men hvordan står det til med norske misjonsledere? I en globalisert verden hvor særlig klimaendringer gjør seg hardt gjeldende blant folkegrupper som allerede lever under tøffe forhold, er det grunn til å spørre hvordan misjon og miljø knyttes sammen, både i en norsk og i internasjonal/økumenisk sammenheng. Det er det jeg skal forsøke å gjøre i denne artikkelen.

## HVORFOR NORSK MISJON HAR BLITT GRØNNERE

Siden slutten av 60-tallet (Bispemøtet 1969 om forurensning) har Den norske kirke gjennom Bispemøtet og Kirkemøtet, men også i underliggende organer til Kirkerådet (særlig Mellomkirkelig Råd og Komiteen for Internasjonale Spørsmål), behandlet spørsmål knyttet til kirkens miljøengasjement. De konkrete spørsmålene som har vært på agendaen i disse sammenhengene, handler om alt fra forurensning, vern av havet, utfordringer med forbrukersamfunnet, til oljeutvinning og klimaspørsmål. Hvilke spørsmål som har vært tatt opp, og hvilken profil disse sakene har fått, avhenger dels av hvilke spørsmål som generelt har vært på den politiske dagsorden nasjonalt og internasjonalt, både politisk og kirkelig/økumenisk, dels også av hvilke personer som har vært aktive, for eksempel som biskoper.<sup>2</sup>

Kristne misjonsorganisasjoner med sterkere eller løsere tilknytning til DnK kan ikke sies å ha hatt samme langvarige engasjement i miljø- og klimaspørsmål, i alle fall ikke på en direkte måte.

Indirekte har man nok hatt det, gjennom for eksempel de mange jordbruksprosjekter som norsk global misjon har vært involvert i, og prosjekter som i den senere tid omtales som "integreerte landsbyprosjekter". Man kan likevel si at på et strategisk nivå har ikke norske misjonsledere markert seg som særlig opptatt av klima og miljø før de aller siste årene.

Sommeren 2011 presenterte for eksempel avisen Vårt Land (23.6.11) en undersøkelse av miljøprofilen ved kristne sommerstevner. Mens Korsvei kom best ut, kom lavkirkelige misjonsorganisasjoner og konservative frikirker på strykklass. Etter min mening var det symptomatisk, men langt fra nødvendig på bakgrunn av hvordan "creation care", som det heter i en nord-amerikansk sammenheng, har grepet langt inn i evangelikale miljøer den senere tid, hvor man tradisjonelt sett også finner sterke misjonsmiljøer.<sup>3</sup> Siden 2011 har det skjedd mye i norske misjonsorganisasjoner på dette feltet.

Et eksempel på hvordan norske misjonsorganisasjoner har utviklet evne og vilje til å håndtere og integrere miljøutfordringer og klimaendringer i sitt arbeid, og i samarbeid med sine globale partnere, er et "kapasitetsutviklingsprosjekt" på miljø- og klimautfordringer som har pågått siden 2012, med støtte av Digni (paraplyorganisasjonen for misjonsorganisasjonenes bruk av bistandsmidler fra Norad). Prosjektet har vært gjennomført sammen med en rekke internasjonale partnere i f.eks. Nepal, India, Kina, Madagaskar og Etiopia. Dette har gitt prosjektet nærhet til ulike klimatiske forhold og områder som på ulik måte rammes av miljø- og klima-

endringer. Prosjektet har siden starten hatt et sterkt fokus på teologiske perspektiver og begrunnelse for miljøengasjement, i tillegg til praktiske og utviklingsfaglige forhold, og representerer etter min mening et misjonsdiakonalt initiativ det er verdt å legge merke til.

I 2012 gikk også generalsekretærene i Nормisjon, Det Norske Misjonsselskap og Norsk Luthersk Misjonssamband sammen om et "hyrdebrev" for å fronte forpliktelsen på miljøet i Vårt Land (3. september). Disse tre misjonslederne oppfordret gjennom leserinnlegget til en ny samfunnsmodell som ikke baserer seg på fortsatt vekst og forbruk, men som oppfordrer til å "vende oss fra et forbruk som belaster Guds skaperverk og gjør oss til avgudsdyrkere". Dette er faktisk sterkere ordbruk enn man vil finne i offisielle dokumenter fra bispemøter og kirke-møter. Dette er radikal tale.

Innlegget nevner for øvrig ikke ordet "misjon" og fremstår som et generelt sosialetisk opprop med adresse særlig utover individnivået – til politikere, men også til mennesker i sin alminnelighet, og til kirken. Hensikten er å endre adferd for slik å etablere en alternativ, bærekraftig livsstil.

### ... OG VIL BLI ENDA GRØNNERE

Min påstand er at man fremover vil se en sterkere kobling mellom misjon og miljø. Det er flere årsaker til at man også vil se dette i norske misjonsorganisasjoner:

For det første har klimaspørsmål kommet på misjonsorganisasjonenes dagsorden fordi man gjennom sine partnerkirker merker, og kan rapportere om, de konkrete konsekvensene av at klimaet endrer seg. Når jorda blir tørrere, regnet skyller bort mer jordsmønn, og hele folkegrupper på tvangsflyttes, da blir fokus på grønn misjon noe mer enn å pynte misjonsorganisasjonenes utstillingsvinduer.

For det andre: Når mennesker i det Globale Sør rammes, har man nok hatt en større frimodighet til å bli konkret i etiske spørsmål enn dersom dette var en ren norsk debatt (om for eksempel oljeutvinningstempo på norsk sokkel). Her har man naturlig også en mulighet for å

koble det globale med det lokale, som vil kunne gi en sjelden mulighet til å fremstå som en troverdig og viktig premissleverandør til både norsk og internasjonal debatt. Dersom man velger å være en slik advokat for mennesker som er rammet langt borte fra Norge, forutsetter det naturligvis at man deler oppfatningen om menneskeskapt klimaendringer. En kritikk av at klimaendringer skulle være menneskeskapt, ser ut til å være omtrent fraværende i kirker og kristne organisasjoner i Norge, i alle fall på offisielt nivå. Dette er viktig all den tid man for eksempel i Nord-Amerika finner mye kritikk av den internasjonale klimakonsensusen, hvor klimaendringer ikke bare oppfattes som naturlige, men tidvis også som en del av Guds forløsergjerning.<sup>4</sup>

For det tredje har det lenge vært vanlig å snakke om "holistisk misjon" i misjonskretser. Begrepet vokste frem i Mekane Yesus-kirken i Etiopia, i den kampen kirken førte for grunnleggende menneskerettigheter under Mengistustyret på 70- og 80-tallet. Andre kirker i Sør, samt norske og andre lands misjonærer, har latt seg inspirere av dette og vil i dag ikke bare la dette perspektivet omhandle at evangelisering og bistand skal gå hånd i hånd, men også påtrengende globale spørsmål som miljø og klima. Etter å ha holdt flere foredrag om "klimaendringer og misjon" hos partnerkirker til norske misjonsorganisasjoner de senere årene er det mitt inntrykk at kirkeledere fra Sør umiddelbart anerkjenner den teologiske koblingen mellom misjon og miljøengasjement når dette gjøres til tema.

For det fjerde, og som en konsekvens av dette, har det utviklet seg en større vilje blant norske misjonsorganisasjoner til å prioritere miljø- og klimaspørsmål på linje med misjonsdiakonale spørsmål knyttet til ulike former for menneskelig nød og utviklingsbehov. At man ser disse spørsmålene samlet, henger nok i stor grad sammen med at de er uløselig sammenknyttet, altså omsorgen for mennesker og omsorgen for den ikke-menneskelige natur. Det er da også viktig å holde disse sakene sammen, blant annet for å unngå kritikk av typen: "Dere er opptatt av å bevare regnskogen her mens mennesker noen få kilometer unna ikke har nok mat til å stille sulten i

dag.” Arbeid med langsiktige forbedringer kan være nærmest umulig når de daglige behovene er omfattende og akutte.

For det femte har det skjedd en endring i den eskatologiske forkynnelsen, hvor for eksempel uttrykk som “himmel og jord skal brenne” er blitt forenkledd. I tillegg til å legitimere passivitet og blind tro på at “Gud uansett vil ordne alt til slutt,” har nok et slikt uttrykk vært koblet til Jesus snarlige gjenkomst. Det nok likevel grunn til å tro at diskusjonen om “hva som er viktigst av evangelisering og diakoni?” i et eskatologisk perspektiv fortsatt lever blant mange misjonsvenner og ansatte i misjonsorganisasjoner på tross av de offisielle “holistiske” synspunktene til misjonslederne. Testen på hva som prioriteres når det kommer til stykke, vil uansett måtte avleses av de økonomiske prioriteringene man foretar av egne, innsamlede midler (ikke Norad/Dignimidler som uansett prioriteres til de prosjekter man har fått innvilget friske midler til).

## **KIRKEMØTET 2012: GRØNNE MENIGHETER SOM MISJONSENGASJEMENT?**

Hva så med Den norske kirke? Finner man noen kobling mellom misjon og miljø i uttalelser fra kirkelige organer? Interessant nok foretok Kirkemøtet så sent som våren 2012 en kobling til miljøspørsmål i nettopp en sak om misjon. Syv år etter den store “misjonsvekkelsen” i DnK (2005), hvor DnK fikk utdypet hva det innebærer å være “misjonerende” (Jf. en av fire adjektiviske bestemmelser av hva det vil si å være folkekirke i DnKs visjon: “I Kristus, nær livet”), vedtok Kirkemøtet en oppfordring til alle menigheter til å bli “grønne menigheter”, forstått som en del av det lokale misjonsengasjementet. Med dette integreres den saksgruppen som har handlet om kirkens forhold til natur, miljø og klima, og den som har vært opptatt av bringe evangeliet om Jesus Kristus videre til nye kulturer og generasjoner.

Samtidig kan man kanskje si at koblingen skjer på en litt lettvent måte. Jeg skal i det følgende peke på to økumeniske dokumenter som gjør den samme koblingen mellom misjon og vern

om skaperverket, men på en teologisk sett mer integrert måte enn hva som skjedde på Kirkemøtet, og hva jeg ellers har identifisert som et fravær i det ellers interessante “hyrdebrevet” fra misjonsgeneralene.

## **MISJON SOM ØKOLOGISK ENGASJEMENT (LVF)**

Misjonsdokumentet til Det lutherske verdensforbund – “Mission in Context” – fra 2004, som av mange grunner er verdt å lese, har flere interessante perspektiver på hvordan misjon og miljø hører sammen.<sup>5</sup> Det første perspektivet (§ 11), som handler om hva man skal forstå med “kontekst” i tittelen på dokumentet, omtaler en rekke kontekster som må inngå når Guds misjon i verden skal bestemmes: “Contexts, however, are also places and situations where God is already working to bring God’s promised reign to fruition. These are places where God’s people are active in various callings. These are also events where the good news is proclaimed, the voices of the oppressed are heard, injustices are addressed, and creation and all people are restored to health.”

Interessant nok kobles denne bestemmelsen av mangfoldet av kontekster hvor Guds folk er kalt til å virke, til en forståelse av Guds misjon som barmhjertighet og nåde, og ikke “ødemark og makt”. Bruken av “ødemark” (desert) er interessant her fordi den knytter syndens konsekvenser til en deprivert naturbeskrivelse: “The mission of the one loving God is a mission of mercy and grace and not of desert and might. God’s grace, overcoming the consequences of sin – alienation, death, and depravity – extends beyond the individual to all communities, to all creation.” At dette er mer enn en språklig tilfældighet blir tydelig i neste setning i dokumentet, hvor “standardverset” for parallellføringen av menneske og natur i forhold til Guds frelsesgjerning refereres til, nemlig Rom 8,22f: “All God’s creation has been touched by this grace and is therefore awaiting transformation.” På denne måten kobles gudsforståelse, frelsesforståelse, misjon og skaperverk. Erkjennelsen av denne sammenhengen er svært viktig for hvordan misjon og miljø knyttes

sammen av kirker og organisasjoner, i Norge og i hele verden.

LVF-dokumentet har ellers en stram trinitarisk strukturering som kobler hver av personene i guddommen til misjon. Under seksjonen "God's mission as creator" (2.1.1, s 24) sies det for eksempel at: "Creation belongs to the heart and substance of the gospel, for God's limitless love and goodness are manifested in creation." For den som brukte Regin Prenters *Skabelse og gjenløsning* som dogmatikkbok under teologistudiet, er dette gjenkjennelige aksenter. Evangeliet og skapelse hører sammen, både i hvordan Guds kjærlighet og godhet uttrykkes, og i hvordan Guds skapergjerning er det som en gang skal skje når Gud "gjør alle ting nye" (Åp 21,5). Skapelse fra begynnelse til slutt, med andre ord. Men også misjon fra begynnelse til slutt!

Tilsvarende kobles misjon til Gud som forsoner og som helliggjører i LVF-dokumentet. Til sammen uttrykkes denne "treenige" misjonsforståelsen gjennom begrepene "transformation", "reconciliation" og "empowerment". Disse "teologiske dimensjonene" skal gjennomsyre alle sider ved misjon. I denne forbindelse nevnes: (evangelie)proklamasjon, tjeneste ("service"), offentlig påvirkningsarbeid på vegne av fattige og marginaliserte ("advocacy for justice"), interreligiøs dialog og til sist: "care for creation". Disse tre kriteriene – forvandling, forsoning og myndiggjøring – er kriterier som kirken skal dømmes i forhold til når det gjeld "faithfulness in mission before Christ, who has sent it into the world." Slik blir innsatsen for vern og utvikling av miljøet eskatologisk sett viktig.

Som man vil se utgjør dette et omfattende misjonsbegrep – et "holistisk misjonsbegrep" – og i alle fall et ganske annet misjonsbegrep enn hva man i deler av misjonshistorien har holdt seg med, og for den saks skyld: et ganske annet misjonsbegrep enn "misjonens forakter" holder seg med. Innenfor dette misjonsbegrepet er "ecological engagement" helt uttrykkelig en måte å være "misjonal kirke" på i praksis.

## MISJON SOM FORPLIKTELSE PÅ LIVSFYLDE (KV)

Kirkenes Verdensråd har ved en rekke anledninger koblet misjon og omsorg for skaperverk. Det siste dokumentet i rekken, nemlig fra Commission on World Mission and Evangelism (CWME) i 2012, som også ble fremlagt for generalforsamlingen i Busan i 2013, er det nye dokumentet om misjon og evangelisering. Alle rede i tittelen ligger det en tydelig invitasjon til å gi en utvidet forståelse av misjonsbegrepet: "Together towards life: mission and evangelism in changing landscapes".<sup>6</sup> Siden det forrige dokumentet fra 1982 har det skjedd mye, noe KVs generalsekretær Olav Fykse Tveit i et intervju med kirken.no i 2012 eksemplifiserte med viljen til å inkludere dialogen med mennesker av annen tro i misjonsbegrepet, men også arbeidet for vern av skaperverket.<sup>7</sup>

Det heter i ingressen til dokumentet: "It seeks a broad appeal, even wider than WCC member churches and affiliated mission bodies, so that we can commit ourselves together to fullness of life for all, led by the God of Life!" Med en slik teologisk livssentrering, eller som økoteologer kunne sagt: en teologisk biosentrisme, har man etter min mening tatt et godt grep for å bidra til en integrasjon av gudsforståelse, frelsesforståelse, misjon og økologi. Jeg er ganske sikker på at dette dokumentet vil bli utnyttet til nettopp dette, som en utvidelse både av misjonsbegrepet (forstått som "liv"), og av "livs"-begrepet (forstått som "misjon"). Dette er perspektivrikt og utfordrende på samme tid.<sup>8</sup>

Dokumentet gjennomfører på en tilsvarende måte som LVF-dokumentet en trinitarisk bestemmelse av Gud som "liv": Livets Skaper, Kristus som Verdens Liv, og Helligånden som Livgiveren (Jfr. Den nikenske trosbekjennelsen). Jeg skal imidlertid utnytte et aspekt som er sterkt fremme i dette dokumentet, for å gjøre en siste kobling som er av stor interesse for forholdet mellom misjon og miljø.

## MISSION FROM THE MARGINS...

Dokumentet fremhever nemlig hvordan misjon i dag ikke går fra Nord og Vest (forstått som "sentrum") til Sør og Øst (forstått som "peri-

feri”), men skjer fra utkantene, fra ”marginene”, fra de marginaliserte.

I tillegg til at dette kan handle om migrasjon og misjonsfremstøt fra Sør til Nord, samt åndelig frimodighet og vitalitet fra helt andre steder av verden enn nordatlantiske mainline-kirker, handler det også om at marginaliserte deler av verden – helsemessig, økonomisk, sosialt, politisk, kort sagt: ”alt som truer livet” – bærer vitnesbyrd om miljødeleggelse og klimaeffekter tilbake til den delen av verden som står for det største forbruket, drevet av begjær etter stadig mer som vi mangler, og innrammet av et økonomisk system fullstendig på selvstyr.

Dette er en side ved tematikken misjon/miljø som ikke minst norske misjonsorganisasjoner burde ta utgangspunkt i for å drive ”advocacy” for dem som kjenner påkjennningene av klimaendringene. Dette er ”mission from the margins”. Og tradisjonelle kjerneland for norsk misjon, som Madagaskar og Etiopia, er svært gode eksempler på ”økologiske marginer”. En av dem som faktisk har gjort dette, er tidligere generalsekretær i Det Norske Misjonsselskap, Kjetil Aano, som i boken *Økoteologi: Kontekstuelle perspektiver på miljø og teologi* beskriver slike ”kontekster” fra nettopp Etiopia og Madagaskar i et kapittel om ”økoteologi og kristen misjon”, hvor for øvrig det teologiske begrepet ”forsoning” ble brukt for å integrere økoteologi og misjonsforståelse.<sup>9</sup>

## FRA ØKUMENISKE TEKSTER TIL KIRKELIG ”EVERYDAY THEOLOGY”

Min erfaring fra besøk til samarbeidskirker i det globale Sør og Øst er noe ambivalent. På den ene siden har flere av disse kirkene en holistisk forståelse av for eksempel evangelisering og bistand, som nevnt tidligere i denne artikkelen, noe som gjør at man er åpen for å forstå ”evangeliet” som noe mer enn å vinne sjeler for Kristus. For mange av disse kirkene er for eksempel diakoni, forstått som ”evangeliet gjennom handling”, en helt selvfølgelig, for ikke å si: en nødvendig del av deres selvforståelse, og for den saks skyld: misjonsforståelse.

På den annen side skinner det ofte igjennom (kanskje etter påvirkning fra tidligere norske

misjonærer?) at helsearbeid, blindeskoler, etc., har sin viktigste begrunnelse i at det kan føre mennesker til kristen tro, og ikke har en teologisk egenverdi i seg selv, for eksempel at arbeid for å forhindre jorderosjon henger sammen med Guds livgivende vilje med skaperverket, og at man dermed ”deltar i Guds misjon”, for å bruke det nye misjonsspråket.

Samtidig skal det sies at disse spørsmålene i stigende og påfallende grad settes på dagsorden av både de kirkene det gjelder, og deres partnerkirker. I dette bildet kan man si tre ting: 1. Det finnes gode teologiske ressurser i for eksempel nyere økumeniske misjonsdokumenter. 2. Det er nok en vei å gå før en slik forståelse virkelig er integrert i det hverdagsteologiske vokabularet både i vår egen kirke og i samarbeidskirker verden over. 3. Den største utfordringen ligger nok fortsatt hos oss selv, i vår kirke og i våre misjonsorganisasjoner, fordi vi lever tettest på årsakene til miljødeleggelsene, samtidig som vi står i et aktivt og omfattende nettverk med dem som kjenner konsekvensene sterkest.

## GRØNN MISJON SOM UTFORDRING TIL NORSKE MENIGHETER

På denne måten mener jeg vi i dag er kalt til å delta i Guds misjon, som en ”mission from the margins”, gjennom å tale menneskers sak, som lever med konsekvensene av vårt overforbruk. En god kanalisering av en slik misjonsdeltakelse er å støtte de mange og prisverdige initiativer norske misjonsorganisasjoner forestår i samarbeid med samarbeidskirker over hele verden. I dette perspektivet er klimautfordringene et tilleggsargument for et sterkt SMM-engasjement i norske menigheter. Jo nærmere fjerne himmelstrøk rykker vår egen kontekst, desto bredere kan horisonten for en ganske ordinær folkekirke-menighet bli.

<sup>1</sup> Denne artikkelen er en utvidet og revidert versjon av en artikkel som ble publisert som ”Misjon for miljø?” i *Nytt Norsk Kirkeblad* 40:6 (2012), 5–9.

<sup>2</sup> Disse generelle påstandene er informert av det pågående doktorgradsarbeidet til Tom Sverre Tomren som undersøker bispemøte- og kirkemøtedoku-

menter i perioden 1969–2007, hvor jeg har vært Tomrens veileder.

- <sup>3</sup> Se for eksempel careofcreation.net og creationcare.org.
- <sup>4</sup> Se for eksempel Mark Reid, "Creation Care and Christian Mission", Webministries Info, tilgjengelig på: <http://www.webministries.info/papers/creation.htm>, lastet ned 19.01.14.
- <sup>5</sup> Dokumentet er tilgjengelig her: [http://www.lutheranworld.org/LWF\\_Documents/DMD-Mission-in-Context-low.pdf](http://www.lutheranworld.org/LWF_Documents/DMD-Mission-in-Context-low.pdf).
- <sup>6</sup> Dokumentet er tilgjengelig her: <http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes>.
- <sup>7</sup> Se <http://www.kirken.no/index.cfm?event=doLink&famid=306991>.
- <sup>8</sup> For en presentasjon og diskusjon av dokumentet, se min artikkel "A Free-Wheeling Breath of Life? Discerning the Missio Spiritus", *International Review of Mission* 102(2): 137–147.
- <sup>9</sup> Boken er redigert av Bård Mæland og Tom Sverre Tomren, Trondheim: Tapir, 2007.

Helse Fonna HF omfattar sjukehusa Haugesund, Stord, Odda, Valen og fire psykiatriske senter (DPS). Organisasjonen er delt inn i sju klinikkar/område som er organisert på tvers av dei ulike sjukehusa.

## Sjukehusprest

Ved seksjon for terapeutiske spesialtenester er det ledig stilling som sjukehusprest/funksjonsleiar. (fagleiar for prestenesta).

Sjukehusprestane er godt integrerte i dei tverrfaglege miljøa ved sjukehusa, og samarbeidet med avdelingane er svært godt.

Søknadsfrist: 02.03.2014

Fullstendig utlysningstekst finn du på

[www.helse-fonna.no/jobb](http://www.helse-fonna.no/jobb)



0 52 53

[www.helse-fonna.no](http://www.helse-fonna.no)

**luther**

Magnus Malm

### KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-



Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: "For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."

[www.lutherforlag.no](http://www.lutherforlag.no)

[www.bokogmedia.no](http://www.bokogmedia.no)

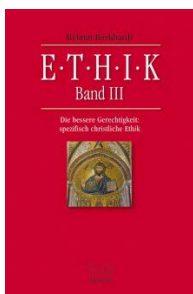
# FRA BOKFRONTEN

## HELMUT BURKHARDT: ETHIK BAND III, DIE BESSERE GERECHTIGKEIT: SPEZIFISCH CHRISTLICHE MATERIALETHIK

BASEL: BRUNNEN VERLAG GIESSEN 2013. 320 S.

I protestantismen tilrettelegges som oftest kristen etikk som allmenn etikk. Den opererer med verdier og normer som i kraft av skapelsestroen er beregnet på alle, og som derfor langt på vei har muligheter for å bli praktisert i et pluralistisk samfunn. Som regel betyr det at man avviser tanken om en spesifikk kristen etikk. Det betyr at kristen etikk ikke forutsetter personlig kristen tro, selv om bibelske tekster i denne tradisjonen gjerne betraktes som norm og inspirasjon for utforming av etikken. Riktignok nyanseres bildet noe ved at enkelte kristne etikere skiller kristen etikk fra allmenn etikk ved å rette søkelyset mot motivasjonen for etisk handling. Det henvises da til at kristne mennesker motiveres til etisk refleksjon og aktivitet ut fra sin tro på den treenige Gud, uten at man av den grunn opererer med et sett andre normer enn dem som har allmenn adresse.

Fra studietiden av har jeg vært i tvil om denne



etikkmодellen dekker hele feltet av kristen etikk. Finnes det ikke en etikk for Kristi etterfølgere? Hvordan skal vi utforme den etikken som motiverer troende mennesker til å forkynne evangeliet og til å drive misjon og diakoni? Er det ikke etiske trekk ved det sakramentale livet, ved bønn og liturgi og ved det kristne fellesskapet i menigheten og i verden, som forutsetter tro? Det spør om ikke kristen etikk innsnevres hvis man ser bort fra det spesifikt kristne etterfølgelsesperspektivet. Jeg er neppe den eneste som etterlyser en seriøs gjennomtenkning av etikken for Kristi vitner og tjenere i verden. Dette behøver slett ikke bety at man ser bort fra etikkens skapelsesteologiske begrunnelse og med det underslår at kristen etikk i mange spørsmål har allmenn karakter og adressat. Men i tillegg må man kunne arbeide med etiske holdninger som springer ut av den kristnes trosliv. Det er en side ved kristen etikk som det tales og skrives lite om.

Det er dette spørsmålet som dr. theol. Helmut Burkhardt har tatt opp og drøftet i det tredje bindet av sin etikk, som nettopp er kommet. De første bindene i hans fremstilling av etikken kom for noen år siden. I første bind gir han en innføring i etikken med særlig vekt på normproblemet, og i andre bind, som består av to del-bind, tar han for seg den gode handling på en rekke etiske områder. Med det tredje bindet, som altså handler om det spesifikt kristne ved etikken, har han fullført et stort etikkverk.

I årene 1977–2008 var Helmut Burkhardt (f. 1939) dosent i systematisk teologi ved Det teologiske seminar i St. Chrischona, Sveits. I en periode – fra 1999 til 2004 – var han også for-

stander ved Diakonissemoderhuset i St. Chrischona. Han hører hjemme i en evangelisk tradisjon med sterke røtter tilbake til teologer som Adolf Schlatter, Julius Schniewind og Otto Michel. Burkhardt har også tatt imot tydelige impulser fra Klaus Bockmühl og har i en årrekke vært engasjert i *Fellowship of Evangelical European Theologians* (FEET).

Hva forstår Burkhardt med spesifikk kristen materialetikk? Dreier det seg om etikk for dem som lever i troen på Jesus Kristus og vil være hans disipler? Når Burkhardt i bokens undertittel beskriver denne delen av etikken som ”die bessere Gerechtigkeit”, viser det at han orienterer seg ut fra Bergprekenen. Han bygger på Jesu ord i Matt 5,20: ”Dersom ikke deres rettferdighet langt overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himmelriket.” I og med sin forkynnelse av at Guds rike er kommet nær, gir Jesus anvisninger for hvordan man skal kunne leve det nye livet i tjeneste for Gud og for nesten. Den etikken som Burkhardt presenterer i det tredje bindet av sitt etikkverk, kan karakteriseres som etterfølgelsesetikk. Han går inn i det nytesta-

mentlige skriftmaterialet og viser hvordan Jesus og apostlene gir råd for hvordan kristne mennesker skal leve.

Dette betyr ikke at Burkhardt tolker all kristen etikk som ”de gjenfødtes etikk”. Han avviser på ingen måte etikkens allmenne karakter, som i kristent perspektiv er begrunnet i troen på at alle mennesker er skapt av Gud og i hans bilde. Burkhardts grep er å skjelne mellom allmenn kristen etikk og spesifikk kristen etikk, men uten skille dem. For ham er det om å gjøre å få fram at disse to tilnærmingene til kristen etikk utfyller hverandre. Ikke overraskende peker han på at det spesifikt kristne etos i større grad er forankret i de bibelske tekster enn det allmenne kristne etos som har en videre horisont.

Burkhardt er opptatt av at etterfølgelseetikken ofte er et forsømt tema i kristen etikk. Dette er dette ”hullet” han har villet fylle igjen i den siste boken. Her er det mange gode impulser å finne for den som vil føre et liv ”som er Kristi evangelium verdig” (Fil 1,27).

*Torleiv Austad*

**luther**

Marian Nygård

## JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-



Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

[www.lutherforlag.no](http://www.lutherforlag.no)

[www.bokogmedia.no](http://www.bokogmedia.no)



# SØNDAGSTEKSTEN

PER KRISTIAN HOVDEN SÆTRE - ASTRID SÆTRANG MORVIK - SJUR ISAKSEN

## MARIA BODSKAPSDAG - 3. SØNDAG I FASTETIDEN 4. SØNDAG I FASTETIDEN

### MARIA BODSKAPSDAG 23. MARS 2014

*Preiketekst: Luk 1,26–38*

*Lesetekstar: Jes 7,10–14 \ Gal 4,4–7*

*Liturgisk farge: Kvitt*

#### TIL DAGEN

Maria bodskapsdag er ein kompleks og tungt dogmatisk ladd dag. Den historiske årsaka både til at dagen fekk ein så sentral plass i festkalenderen, og til at han overlevde reformasjonen, er at det fyrst og fremst er inkarnasjonsmysteriet me feirar. Samstundes vert det jo ingen inkarnasjon utan Maria, og med det doble utgangspunktet er det me feirar dagen. Eg let meg fascinere av alle legendene som oppstod rundt Maria i Oldkyrkja, for det seier noko om korleis eit abstrakt dogme som jomfrufødselen vart konkretisert og gjort til levande forteljingar om oppveksten til ei heilt ekte jente. Ei typisk protestantisk og historisk-kritisk tilnærming til desse legendene fører til ein grei konklusjon om

at dei har liten og ingen historisk verdi, men eg er ikkje sikker på om ein dermed har skjøna dei. Likevel er det noko med den opphøgde statusen Maria fekk, som syndfri og evig jomfru, som står i fare for å skjule eit hovudpoeng i inkarnasjonsteologien. Kor sant menneske var eigentleg Jesus, om han vart fødd av ei mor som var så til dei grader ulik alle andre menneske?

For protestantar har det vore eit viktig prosjekt å gå til kjernen denne dagen, og det er jo at Guds Son vart unnfanga ved Den heilage ande. Faren er at ein abstraherer det heile så mykje at ein heilt mister Maria av syne, og då svekker ein jo òg talen om at Jesus vart sant menneske, berre på ein annan måte. Det er jo mange årsaker til at me ikkje har vore så gode på å snakke om Maria; dels har det handla om behovet for å markere avstand til katolisismen, dels at vår tradisjon er generelt dårleg på å snakke om menneske som førebilete i trua, og særleg kvinnelege førebilete. På denne dagen trur eg tekstane kan gje oss den beste hjelpa til å snakke godt og sant og relevant om Maria og inkarnasjonen.

#### TIL TEKSTANE

Fyrste lesing er Immanuelsprofetien frå Jesaja 7. Tekstutsnittet er såpass stort at det får med den litt pussige forteljinga om kong Ahas som i eit brått utslag av meir eller mindre ektefølt fromleik nektar å be Gud om teikn. Det viktige med denne teksten er uansett at barnet som skulle

verte fødd, var eit teikn på at Gud var med, og slik er eit profetisk førebilete på Jesus. Det er jo ei artig lita homiletisk utfordring at det i den nye omsetjinga ikkje lenger står ”jomfru” i teksten, men ”ung jente”. Eg tenkjer at ein skal kanskje ikkje bruke for mykje tid på akkurat det, men det er mange misforståingar om det omsetjingsvalet ute og går, så å sneie innom det ein gong i løpet av preika er kanskje ikkje så dumt. Den andre lesinga frå Galatarbrevet plasserer Jesu fødsel inn i brevet sitt store tema om frigjering frå lova. For Paulus er det vesentleg at Jesus vart fødd av ei kvinne (altså eit menneske som andre) og under lova (arving etter den gamle pakta). Dette er utgangspunktet for at han skulle kunne kjøpe fri dei som stod under lova. Maria bodskapsdag er neppe dagen for å utleggje Galatarbrevet eller for å snakke for mykje i paulinske termar, men teksten seier kor grunnleggjande inkarnasjonen er i Jesu gjerning. Dessutan dreg desse tekstane saman opp dei lange frelseshistoriske linjene, dels gjennom profetien i Jesaja 7 og dels gjennom Paulus sitt historiske fugleperspektiv. Dei lange linjene er òg i høgste grad til stades i preiketeksten, men godt gøymt og fyrst og fremst gjennom mange allusjonar til GT.

I fyrste rekkja preikar me over sjølve forteljinga om bodskapsdagen til Maria. Då treng ein ikkje bruke så mykje tid på eventuelle referansar til ei forteljing som ikkje er lesen, slik ein av og til vert nøydd til dei andre åra, men det finaste er jo at forteljinga er eit svært elegant stykke prosa. Innleiinga etablerer heile perspektivet. I to setningar skildrar Lukas korleis engelen Gabriel, då Elisabet var seks månader på veg med Johannes, vert send frå Gud til Galilea, til Nasaret, til ei jomfru som var lova bort til Josef, ein mann av Davids ætt, og namnet hennar var Maria. Det er nær filmatisk – det er nesten så me ser korleis Gabriel stig ned, og korleis perspektivet snevvar seg stadig lenger inn, heilt til den unge jenta Maria fyller heile biletet. Undervegs har det som skal skje, vorte plassert inn i evangeliet sin eigen samanheng og inn i Israel si historie, og allusjonen til Jesaja 7 er alt på plass. Det heile byrjar hjå Gud og endar på den staden der det i dag står eit altar med innskrifta ”*VERBUM HIC CARO*

*FACTUM EST*” – ”Her vart ordet kjøt”.

Det som hender vidare, følgjer det same mønsteret som mange andre kunnngjeringar av umogelege fødslar i Bibelen – til dømes til Sara og Abraham i 1 Mos 18, til mor til Samson i Dommarane 13 og, aller nærast, til Sakarja i teksten like før denne. Det er tydelegvis englane si oppgåve å kome med slike bodskap (i tilfellet Sara og Abraham kan ein diskutere om det ikkje er Herren som gjer det sjølv, men poenget er det same). Den vanlege responsen er vantru og protest; Sara stod jo i teltdøra og lo, og Sakarja trudde ikkje og vart stum som straff. I dette skil ikkje Maria seg frå dette selskapet, for ho òg protesterer mot engelens ord. Maria skjønar verkeleg ikkje korleis det skal gå til at ho skal verte gravid. Det er tak i Maria hos Lukas – mykje meir enn i den seinare tradisjonen. Når Gabriel så forklarar korleis dette skal gå til, er Maria sin respons derimot ei tydeleg ei tydeleg tilslutning – ein skarp kontrast til presten Sakarja like før. Den unge jenta er meir open for Gud enn både prestar og patriarkar – i ein bibelsk samanheng er det verkeleg noko nytt og banebrytande som er på gang her, og det tek til hos ei fattig, ung jente. Medan Elisabet og Sakarja er gamle og barnlause, og slik ein tydeleg parallell til Sara og Abraham, representerer Maria noko nytt.

## TIL PREIKA

Når ein så skal snakke om Maria, er det fleire spor å følgje. Engelen si helsing til Maria er jo ei lovprisning av henne fordi ho har fått nåde av Gud. Ho er utvald til å verte mor til Jesus. Det er ei gåve, og det er eit kall. Difor takkar ho i lovsongen sin: ”Store ting har han gjort mot megl.” Kanskje er det ikkje så dumt å snakke om kall og teneste ut frå dette. Det har vore så mykje prat om store og tunge kall, og det er vel ein fare for at me av og til snakkar om arbeid og teneste som ei byrde me må sparast for i størst mogeleg grad. Då er det spennande å sjå på Maria sin respons, for er det ikkje slik at det finst glede og djup mening i å gjere ei teneste for Gud og nesten?

Samstundes hjelper Maria oss til å sjå at ei

teneste for Gud ikkje nødvendigvis handlar om det store oppbrotet frå kvardagen. ”Et barn er fødd i Betlehem, det fødes barn i alle hjem,” som Arnulf Øverland skreiv i eit mislukka forsøk på å vere satirisk – for han trefte nokså nær blinken. Maria si teneste er på same tid heilt alminneleg og heilt eineståande. Det skjer ei sameining av det menneskelege og det guddommelege. Og slik vert Jesus fødd; det er slik han får kropp og tek sin plass i verda. Det er ikkje langt frå dette til å snakke om kyrkjelyden som Kristi kropp – og kanskje kan jamvel ein lutheranar driste seg til å snakke om Maria som kyrkja si mor og som den fyrste av læresveinane. Det store underet me lovpriser Gud for denne dagen, skjer i og gjennom det djupt menneskelege.

## TIL GUDSTENESTA

På Maria bodskapsdag har ein mange gode grunnar til å nytte Nicænum, så sant det er praktisk gjennomførbart. Ein ting er at dagen er ein av dei store Kristus-festane som burde ha høgare status i kyrkja vår; ein annan ting er jo at Nicænum uttrykkjer inkarnasjonsmysteriet både vakrare og meir pedagogisk enn Apostolicum. I den nye salmeboka er det heile ti salmar til dagen, og når me ikkje les Marias lovsong, er det ekstra fint å syngje han i salmeform, gjerne ”Vi synger med Maria” på N13 131. Dessutan trengst det salmar med mykje glede. N13 130 ”Alle kilder” gjev ei retning, og så har salmeboka mange andre salmar som høver. Om ein kombinerer med tenesteperspektivet slik eg gjer ovanfor, eignar N13 612 ”Vårt sinn er fylt med glede” seg til dømes godt som nattverdsalme.



PER KRISTIAN HOVDEN SÆTRE  
KAPELLAN I JAR KYRKJELYD I  
BÆRUM PROSTI  
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

## 3. SØNDAG I FASTETIDEN

30. MARS 2014

*Prekentekest: Luk 11,14–28*

*Lesetekster: 1 Sam 18,6–14 \ Ef 5,1–2.8–11*

*Fortellingstekst: 1 Mos 45,1–15; 50,14–21*

*Liturgisk farge: Fiolett*

### ONDE ÅNDER TIL BESVÆR

*Det var visitas. Biskopen var syk og hadde sendt sin stedfortreder. Fungerende biskop gikk opp på prekestolen. Han leste teksten og la boken fra seg, løftet blikket mot forsamlingen og sa: ”Onde ånder tror vi ikke lenger på.” Da reiste en mann seg i forsamlingen og gikk ut. Fungerende biskop måtte samle seg litt før han gikk videre i prekenen sin. Etterpå husket ingen noe annet enn mannen som hadde forlatt kirken i protest.*

### TEKSTEN: HVA ER DET EGENTLIG JESUS MENER?

Les gjerne de parallelle tekstene i Matt 12,22–30;43–45 og Mark 3,22–27, og for de to siste versene Luk 11,27–28; les Matt 12,46–50 og Mark 3,31–35! Jeg har som vanlig konsultert I. Howard Marshall: *The Gospel of Luke*. Mye av hans innledende tekstkritikk handler om forskjeller og likheter mellom synoptikerne. Mange eksegeter vil si at fortellingen består av flere Jesus-utsagn som ikke opprinnelig hørte sammen, og at sammenhengen mellom dem derfor ikke er åpenbar: Hvordan henger utsagnet i v 17–20 sammen med utsagnet i v 21–22? I hvilken sammenheng skal vi forstå utsagnet i v 23? Har utsagnet i v 24–26 noe med de foregående å gjøre? Marshall mener at det finnes en logisk sammenheng, og at alle utsagnene er svar på kritikken i v 15. Jeg vil her prøve å gjøre rede for hans tolkning og også løfte fram noen eksegetiske poeng i teksten:

V 14: Merk at det er den onde ånden som er stum, ikke mannen. Hvem er det som undret seg? Hos Luk er det ”folk”; hos Mark og Matt spesifiseres de til ”fariseerne”.

V 15: Navnet Beelsebul kan deles i Beel = Baal = Herskeren og bul = hus, høyt sted, tempel.

V 16. Man krever et tegn fra himmelen, et uttrykk for at åndeutdrivelsen i seg selv ikke gir Jesus noen spesiell autoritet. Dette stemmer med v 19 hvor Jesus henviser til at også ”deres egne folk” driver ut onde ånder.

V 17. Ordet *diamerizâ* som i Bibel 2011 er oversatt å *komme i strid med seg selv*, kan like gjerne oversettes å *bli delt* eller å *bli splitte*. Det er uklart hva uttrykket *hus faller på hus* skal bety. Kanskje rett og slett: Hus etter hus faller om. Alternativt: Det ene hus(holdet) angriper det neste.

V 18. Begrepet *Satan* brukes synonymt med *Beelsebul* (Satan omtales under mange navn).

V 19–20. Praksisen med å drive ut onde ånder var ikke forbeholdt Jesus, men Jesus hevder at når han driver ut de onde åndene ”ved Guds finger”, er det et tegn på at Guds rike er kommet. Betyr det at også andres utdrivelse av onde ånder er tegn på Guds rikes komme? Da er det nærliggende å slutte at Gud ikke er begrenset, men kan virke også gjennom andre. (Marshall, s 475). Uansett: Jesu poeng er at kritikken mot ham er urimelig. Den slår tilbake på kritikerne.

V 21–22. Liknelsen om den sterke mann: Tydningen kan være at den som vokter gården, er en ond ånd. Den enda sterkere mannen er Jesus. Med Jesus har en ny æra inntrådt: Satan må vike.

V 23. Da gjelder det å velge rett side: Man kan ikke være nøytral i kampen mot den onde. Her må man stå sammen, ellers medvirker man til å spre flokken.

V 24–26: Vanligvis er dette avsnittet forstått som en generell advarsel: Det nytter ikke å drive ut onde ånder uten å sørge for å fylle ”huset” med noe annet. Hvis huset er tomt, vil den onde ånden komme tilbake og ta med seg vennene sine. Marshall (s 479) foreslår en alternativ tolkning: Dette utsagnet er en direkte advarsel til kritikerne av Jesus, de som selv praktiserer ånde-

utdrivelse, men som ikke anerkjenner Jesus. De forverrer situasjonen; de sprer i stedet for å samle.

V 27–28: Kvinnen saligpriser Jesu mor. Jesus benytter anledningen til å fortelle at det å være salig ikke er noe eksklusiv (bare for Jesu mor), men en mulighet for alle som tar vare på Guds ord. Maria er selv det beste eksempel: Luk 2,19.51! Har dette utsagnet noen relevans for tenkningen omkring onde ånder? Jeg foreslår følgende tolkning: Den som tar vare på Guds ord i sitt hjerte, vil ikke ha plass til frykt for det onde.

## TIL PREKENEN: HVA SKAL VI EGENTLIG MENE?

Var den fungerende biskopen naiv som så freidig proklamerte at vi har sluttet å tro på onde ånder? Han feilberegnet tydeligvis sitt publikum: Åndetroen er en del av bibeltroskapen for mange. Men hva sier egentlig bibelen om ”onde ånder”? Lese-teksten i 1 Sam 18 øker forvirringen: ”Dagen etter kom det en ond ånd fra Gud over Saul.” Sender *Gud* onde ånder? Men vi skjønner at Saul får et slags anfall og blir utilregnelig. Et søk på *ond ånd / onde ånder* i nettbibelen, viser at begrepene forekommer sjelden i GT, nesten bare i 1 Sam, mens de i NT finnes mest hos synoptikerne og noen ganger i Joh. I omtrent alle tilfeller forekommer utdrivelse av onde ånder i kombinasjon med helbredelse av syke. Med vår tids øyne er det derfor nærliggende å trekke den slutningen at ”de onde åndene” var det vi i dag oppfatter som psykisk sykdom.

Hva tenkte Jesus om de onde åndene? Det er tydelig at han tok sin tids verdensbilde på alvor. Han argumenterte ikke mot den forklaringsmodellen som samtiden hadde for fysisk og psykisk sykdom, men gjorde det han kunne, for å helbrede. Mennesker som *vi* vil anta led av for eksempel epilepsi, blokkeringer som gav stumhet, depresjon og schizofreni helbredet han også. Man kalte det å drive ut onde ånder.

En preken over en tekst som til de grader tar for seg onde ånders liv og levnet, fordrer balansekunst fra predikantens side, og balansekunst er å ha blikket festet på målet: *Hvor vil jeg*

ben med denne prekenen? Svaret bør ligge i teksten. Vi må spørre: Hva er det egentlig Jesus vil oppnå med det han sier? Han tar først og fremst et oppgjør med dem som avviser, anklager og mistenkeliggjør ham. Den aktuelle situasjonen er en åndeutdrivelse. Det kunne like gjerne vært en helbredelse på sabbaten eller en samtale med en kvinne som var grepet i ekteskapsbrudd. Fariseernes mønster var å anklage ham hver gang han gjorde noe som brøt med de religiøse forskriftene som holdt vanlige mennesker nede i frykt og fortvilelse. Jesu oppdrag var å sette mennesker fri fra det som bandt dem, og gi dem et nytt liv. Her forsvarer han seg mot fariseerne ved å gå inn i deres egen forestillingsverden om onde ånder: "Når jeg driver ut onde ånder, er det et tegn på at Guds rike er nær. Dere driver også ut onde ånder, men dere gir ikke mennesker noe godt i stedet. Da blir resultatet dårlig. Jeg gir dere Guds ord. Hvis dere virkelig vil gjøre noe godt, så slutt å motarbeide meg. Bli med på laget og vær med å spre det gode budskapet!"

På denne måten setter Jesus situasjonen på spissen og viser hvor akutt viktig det er å velge rett side, dels for å bekjempe det onde i alle dets manifestasjoner, men først og fremst for å fremme liv og salighet hos så mange som mulig. Det er også vårt oppdrag. Hvordan gjør vi det?

*Mike trodde ikke på onde ånder. Jeg traff ham på et konfirmanttreff. Han skulle underholde med tryllekunstner. Jeg hadde hatt et seminar om astrologi. Vi kom i prat om det okkulte.*

– Tror du på demoner, spurte Mike.

– Jeg vet ikke, sa jeg. – Kanskje. Jeg har møtt misjonærer som har vært i Afrika og forteller at de har opplevd demoner.

– Men har du opplevd det selv, spurte Mike.

– Nei, jeg har jo ikke det, innrømmet jeg. Alle historiene jeg hadde hørt om gjenferd og spøkelser var nettopp det – historier (og god underholdning attpå til!).

– Jeg er magiker, sa Mike. – Jeg kjenner alle triksene. For en heksedoktor på Madagaskar er det ikke vanskelig å få makt over andre ved å iscenesette "onde ånder."

Som sagt: Denne prekenen fordrer balanse-

kunst. Vi kan velge å drive de onde åndene bort ved å tie dem i hjel. Eller vi kan analysere Bibels bruk av begrepene for å trenge dypere inn i dem, slik jeg har prøvd å gjøre. Eller vi kan tale til fornuften, slik Mike gjorde. Som predikant må man i alle fall bestemme seg for hva man tror på selv. Jeg for min del velger å si: I kirken er vi troende, ikke overtroiske! I en tid hvor underholdningsbransjen spiller på okkultisme og åndemaning, bør ikke kirken bidra til å øke frykten hos mennesker ved å anerkjenne onde ånder som en realitet. Et kirken har laget liturgi for velsegnelse av hus med "opplevd uro", er jeg derfor ambivalent til. På den annen side: Jesus ber oss i denne teksten om å fylle huset med noe som holder åndene borte. "Salig er den som hører Guds ord og tar vare på det." Å be, lese Bibelen og syng salmer tar forhåpentligvis bort frykten for spøkelser. Jesus satte mennesker fri fra det som bandt dem og skapte frykt. Målet med vår forkynnelse denne søndagen må være å gjøre det samme, ikke ved å bekjenne troen på de onde åndene, men ved å bekjenne troen på Ham som er sterkere.



---

**ASTRID SÆTRANG MORVIK**  
**SOKNEPREST I ØSTENSTAD**  
ASTRID.MORVIK@ASKER.KIRKEN.NO

# 4. SØNDAG I FASTETIDEN

6. APRIL 2014

*Prekatekst: Hebr 4,14–16*

*1 Mos 22,1–14 \ Job 11,45–53*

*Liturgisk farge: Fiolet*

## FRA SCENESKREKK TIL SCENELEDE

Vi lever i et samfunn som premierer frimodighet. Helt fra barnehagen blir vi opplært i å tre fram på en scene, presentere oss og ”by på oss selv”, som det heter. Flere ganger har jeg sett den endeløse køen av håpefulle mennesker utenfor Chateau Neuf (nabohuset til MF), som melder seg til audition for Idol. Fortsatt finnes det nok blyghet blant oss; fortsatt finnes den naturlige skammen som holder oss tilbake. Men tilbakeholdenheten er på vikende front, og det går an å spørre: Har utviklingen fra scenskrekke til scenelede, fra sjenanse til frimodighet, også betydning for vår frimodighet overfor Gud? Det ville ikke være så rart, og det trenger heller ikke være så dumt. Men poenget i dagens prekatekst er at grunnlaget for vår frimodighet overfor Gud kommer utenfra og ikke innenfra. Adgangen til nådens trone gis ikke ved å tilegne seg en glede over å kunne by på seg selv. Adgangen gis på grunn av Jesus Kristus og det han er og gjør som øversteprest, Gud og menneske.

## HVOR MYE LIKNER JEG PÅ JESUS, EGENTLIG?

Noen ganger har jeg et sterkt behov for å vektlegge Jesu menneskelighet – bort med alle de superfromme, opphøyde jesusbildene; la oss få møte den Jesus som fullt og helt identifiserte seg med oss! La oss få møte den Jesus som stilte seg i dåpskø med oss, som ble sulten og sint, sliten og sorgfull! La oss få en Jesus som likner på oss! Det er ganske god trøst i at Gud lot seg føde til det

laveste, og at intet menneskelig er fremmed for ham – ganske god trøst, men bare ganske.

For så er det ganger jeg minner meg selv på at Jesus sannsynligvis er det mennesket jeg likner aller *minst* på av alle som lever eller har levd på jorden. Jeg er ikke Gud av Gud, lys av lys. Jeg kan nok kanskje delta i Guds skapende og forløsende gjerninger, men jeg initierte dem ikke, og det blir ikke jeg som fullfører dem. I teksten vår fra Hebreerbrevet blir denne dobbeltheten i Jesu menneskelighet framstilt slik: Han er ”prøvet i alt på samme måte som oss, men uten synd” (v 15). *Min* virkelighet er at jeg er prøvet i en del, men *med* synd. Sakte men sikkert går det opp for meg hvor avgjørende det er at Jesus ikke bare likner, men at han også er helt forskjellig. Hans hellighet er forskjellig; hans dømmekraft er forskjellig; hans innsikt i andre mennesker er forskjellig, alt dette i en slik grad at jeg faktisk vil reservere meg mot å etterlikne ham, for det har jeg ganske begrensede forutsetninger for.

Det er nettopp denne dobbeltheten i Kristus, som kan gi det som teksten kaller ”frimodighet til å tre fram for nådens trone” (v 16). Hadde han ikke liknet meg over hodet i det å være menneskelig, ville avstanden til nådens trone fortsatt vært uoverstigelig. Hadde han ikke samtidig vært helt forskjellig fra meg, hadde vi begge stått og stanget i den samme dommen. Den samme dobbeltheten kan også hjelpe oss forbi en av de vanligste og mest misforståtte fromhetsøvelsene som finnes blant oss, nemlig den å be om tilgivelse for vår menneskelighet. Det burde vi slutte med. Det er ikke vår menneskelighet som er synd.

## TEKST, TEKSTER OG BUDSKAP

### Overganger

Denne søndagen har fått en kraftfull sammensetting av bibeltekster. Fortellingen om Abrahams forberedelser til å ofte sin eneste sønn (1 Mos 22,1–14) er nesten umulig å lese i en gudstjeneste uten at menigheten etterlates med sterke følelser og store spørsmålstegn. Etterspillet etter oppvekkelsen av Lasarus i Betania (Joh 11,45–53) peker også fram mot påskens grufulle sammensvergelse. Hvorfor må noen ofres? Hvem må

ofre noe? Hva slags offer må til? Preken bør kunne gi anledning til å holde sammen dette tekstmaterialet, slik at både Abraham og Kaifas, Melkisedek og Jesus får snakke sammen. Det de vil snakke sammen om, er kanskje overgangen fra den gamle til den nye pakt.

Hebreerbrevet skiller seg ut blant de nytestamentlige skriftene, både i stil og i innhold. Kanskje vil det være interessant for menigheten å få et visst innblikk i det som er typiske kjennetegn for dette brevet som kanskje ikke er noe brev. Ikke vet vi hvem som har skrevet det, og ikke vet vi hvem det opprinnelig var ment for. Det mangler også mange av de vanligste brevlige kjennetegn. Tittelen "til hebreerne" er et senere tillegg, men henviser trolig til den utstrakte bruken av gammeltestamentlige allegorier, eksempler og bilder som finnes i de 13 kapitlene. Gjennomgående blir ulike gammeltestamentlige hendelser og institusjoner brukt som foreløpige og ufullkomne forbilder på det som skjedde i og med Jesus. Det er dette som skjer også i vårt lille tekstavsnitt. Her er det særlig øversteprest – *arkjierevs* – som innføres som Jesus-tittel. I 5,6; 5,10 og 6,20 bestemmes dette øversteprestforbildet til å være på "Melkisedeks vis", eller "av samme slag som Melkisedek", som det er blitt til i Bibelen 2011. Melkisedek var både konge og prest og virket på Abrahams tid i det gamle Israel. At forfatteren drar Melkisedek inn som bestemmelse av Jesus, er temmelig sikkert fordi GT selv gjør det, i Sal 110,4: "Du er prest til evig tid på Melkisedeks vis." At denne øverstepresten har gått inn gjennom himlene, henviser trolig til det som tidlig ble de kristnes bekjennelse: Jesus som kom fra himmelen, overvant død og grav og ble gjenforent med sin Far i det himmelske.

## Kløyvd, dømt og avkledd

Rett forut for vår tekst gir forfatteren av hebreerbrevet leserne en påminnelse om i hvilken stand Guds ords gjennomtrengende kraft etterlater oss: "Ingen skapning er skjult for ham. Alt ligger åpent og nakent for øynene på ham som vi skal stå til regnskap for." (4,13) Det er derfor vi trenger å nærme oss nådens trone, for hvis vi ikke nærmer oss nådens trone, blir vi stående igjen med skylden og skammen. Å tre fram for nådens trone vil ikke si det samme som å entre en scene. Vi verken kan eller behøver å peke på oss selv. Likevel kan vi ha frimodighet til å rope det kirken har ropt så lenge den har eksistert: Kyrie eleison!

## PREKENSKISSER

### Å tre fram

- Avkledd av loven.
- Päkledt av nåden.

### Jesus

- Likner oss i det å være menneske.
- Skiller seg fra oss i det å være uten synd.
- Forener seg med oss brød og vin.

### Frimodighet

- Til å nærme oss Gud.
- Til å vise hvem vi er.
- Til å tro på Guds barmhjertighet og nåde.

Lykke til!



---

**SJUR ISAKSEN**  
SJUR.ISAKSEN@MF.NO



Avsender:  
Luther Forlag  
Grensen 3  
0159 OSLO

**UTKOMMER** annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

**ALLE HENVENDELSER** rettes til:  
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg  
Luther Forlag  
Grensen 3  
0159 OSLO  
Tlf. 91 17 65 37  
E-post: [redaksjon.lk@lutherforlag.no](mailto:redaksjon.lk@lutherforlag.no)

**INTERNETT:** [www.lutherskkirketidende.no](http://www.lutherskkirketidende.no)  
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

**ARTIKLER OG LESERINNLEGG** til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

**ABONNEMENT:** Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>